

Utedrift småfe

Mattilsynet mai 2025

Trude Lien

veterinær/seniorrådgiver dyrevelferd

19.02.2025

UTEDRIFT

Dyrene går ute hele året uten hus på et område som har tilstrekkelig næringsgrunnlag for dyrene gjennom hele året uten tilleggsfôring.

Krever tillatelse fra Mattilsynet

*Forskrift om velferd for småfe
§ 18*

UTEGANG

Dyrene går ute hele året med tilgang til enkelt dyrerom, minst 3 vegger og tak.

Dyrene skal følges opp **daglig** med tilsyn og nødvendig fôring. Det skal etableres fôringsplass.

Krever ikke tillatelse fra Mattilsynet

Forskrift om velferd for småfe § 17.

Endret forvaltningspraksis utedrift:

- **Klagesak i 2022 -> endret praksis:**

Vi må rette oss etter klagesaksbehandling som sier:

- Dyretallet skal tilpasses beitegrunnlaget; vegetasjonen og vanntilgangen i området gir dyra tilstrekkelig fôr og drikkevann hele året
- Ly; terrenget/vegetasjonen gir dyra tilstrekkelig vern mot vær og vind
- Konklusjon:
- **Tillatelse til utedrift uten hus KUN der det er beitegrunnlag/næringsgrunnlag hele vinteren uten tilleggsforing.**

Vilkår for tillatelse til utedrift

- **Beitegrunnlag**
- Arealkravet for en heilårsbeitende sau er på 15 – 20 dekar tilgjengelig beite. Dette under forutsetning av at det er et **godt lyngbeite** hvor minimum 50 % av vegetasjonen består av lyng. (fortrinnsvis røsslyng)
- Anbefalinger for antall dyr vil være avhengig av skjøtsel og kunne endre seg
- En godt skjøttet lynghei har flere f.e. pr da enn en dårlig vedlikeholdt lynghei
Det er vanskelig å vurdere riktig antall dyr
- **Beitetaksering**
- Vi krever ikke profesjonell/ekstern beitetaksering.
- Førstegangssøkere: Vi bruker alltid 15-20 dekar, under forutsetning at 50% av arealet er dominert av røsslyng. Revurderes etter tre år.
- Søknader som støttes av gode produksjonsresultater eller profesjonell beitetaksering
Vurderes ut fra dette.

Kystlynghei = naturtype

- Lynghei= både lyng, gras og berg. Næringsfattig, laget av mennesker for 5000 år siden, ytterst på kysten, krever skjøtsel
- Mest røsslyng, må beites passelig mye for å holdes, både for lite og for mye beiting vil føre til at lyngen ødelegges eller forsvinner.
- Skjøtsel=
- **1. Brenning**, det er kun det som er over bakken som skal brennes, brenning fører til fornying. Frøene spirer best etter brenning, det er toppskudd som gir næring, brenning øker beiteverdien og gjør at lyngen tåler frost og tørke bedre, bør brenne i «mosaikk» -> lyng i ulik alder -> sauene sirkulerer i beitet
- **2. Beiting**, er viktig i skjøtsel av lynghei, men *bare* beiting er ikke bra over tid

Raser

- **Gammelnorsk sau**
- **Gammelnorsk spel**
- **Svartfjes**

Vanntilgang

- Det skal være min. en drikkevannskilde på lokaliteten som ikke fryser om vinteren under normale forhold. (gjerne flere)
- (Skjønnmessig vurdering på store lokaliteter om behov for flere drikkevannskilder.)
- Det skal være mulig å frakte vann til dyra ved frost og tørke.
- Snø og saltvann er ikke drikkevannskilder.
- Vannbehov er avhengig av vanninnhold i fôret, alder, produksjon (vekst, drektighet, melk), temperatur....
- 3 l vann utgjør ca 70 l snø

Ly og le

- **Krav; må være tilgjengelig bekvemme og lune liggeplasser/oppholdsplasser til alle, der mange dyr kan ligge samtidig**
- Det må være lune plasser ved ulike vindretninger.
- Bergknauser og huler/overheng/hellere *kan* vurderes som godt nok dersom det gir tilstrekkelig ly og le (Beskyttet mot regn/snø ved ulike vindretninger)
- Erfaring; sauer i utedrift oppsøker gjerne tørre og lune oppholdsplasser, eventuelt tilrettelagt oppholdsplass, ved dårlig vær.

Tilsynsfrekvens

- **Tilsyn min. 1 x pr. uke**, det må være mulig å føre tilsyn hele året i all slags vær og vind.
- Utover dette; risikobasert, oftere i lamming og ved dårlig vær (Frost, tørke) ved problemer med mat-vanntilgang eller andre kritiske perioder
- Tilsynslogg: Anbefalt å føre logg for dokumentasjon, Mattilsynet kan be om dette.

Tamhet

- Tamhet er nødvendig for å kunne gjennomføre et forsvarlig tilsyn med dyra
- Tamhet er nødvendig for å gi hjelp til sjuke og skada sauer
- Tilleggsforing for tamhet er gunstig, men driftsformen forutsetter at beitene skal skjøttes også ved beiting, sirkulering i beitet viktig for kvaliteten på lyngen.
- Dyrene skal dekke næringsbehovet hovedsakelig ved beiting av lyng i vinterhalvåret.
- Dersom dyrene går på samme området hele året, må sommerbeite også vurderes.

Sanking/ rutiner for å samle dyra

Dyra må minimum samles vår og høst og ellers ved behov

Vår; merking av lam, klipping, forebyggende behandling

Høst ; dyr som er uegnet for overvintring skilles fra, holdvurdering, tilstandsvurdering (unge, syke, magre, husk å sjekke tannstatus og bein)

Mattilsynet kan be om å bli varslet før tilsyn med eller samling av dyr skal utføres, og eier eller dyreholder, skal sørge for transport.(§18)

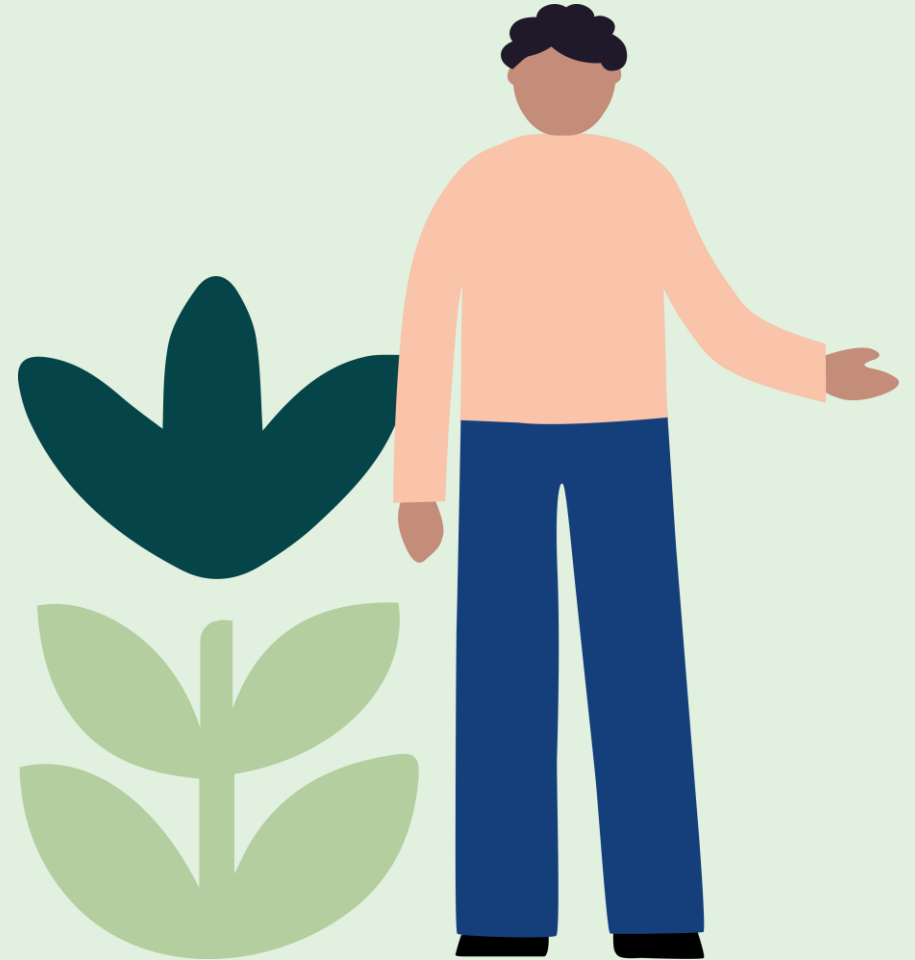

Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene (§18)

Hvilke dyr kan gå ute om vinteren?

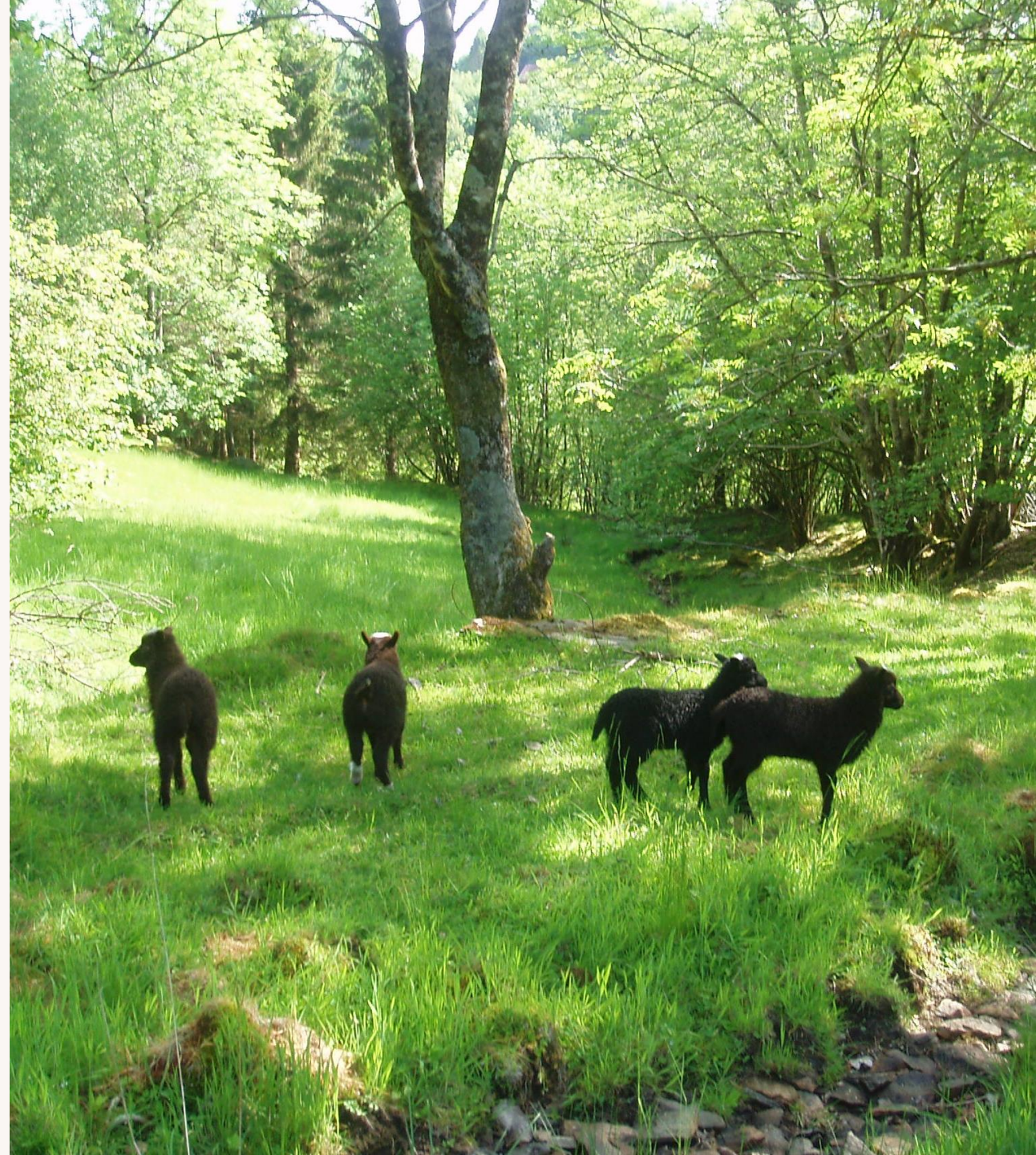
Beitedyktighet!

- Dyr **skal** vurderes om høsten med tanke på hold og form, magre dyr og dyr med skader eller sykdom **skal ikke** gå i utedrift over vinteren
- Det anbefales at lam skilles fra og går på egne beiter, dette fordi de taper i kampen om næring/ de beste beitene og de er generelt dårligere rustet til å møte vinteren og utfordrende forhold.

lammingstidspunkt

- Styrkt lamming viktig
- Tidlig lamming er uheldig, fordi :
 - Predatorer; ved tidlig lamming er det lite annen mat for rovdyrene, lam blir mat.
 - Næring i beitet, Det må være mat i beitet slik at mordyr får nok næring til å produsere melk og vi får vi får livskraftige lam
 - Søyer som melker må ha friskt gras for å kunne produsere melk, lyng er næringsfattig beite sammenlignet med gras.

Vurdering av søknader, hva ser vi på?

- Ved søknad om fornyet tillatelse ser vi på slakteresultat;

Vekt må vurderes sammen med kvalitetsklasse og fettklasse

- Hoveddelen av lamma skal være slaktemodne om høsten. 1 lammeslakt pr sau over 1 år.
- Antall slakta lam i forhold til det tallet som oppgis i søknad om prod.tilskudd
- Tap av dyr (%)
- Obs Dersom det ikke leveres slakt (tilsyn?)
- Dyreholdjournal
- Kompetanse
- Historikk

Tidsavgrenset tillatelse

- Tidsavgrensning; det gis tillatelse **opp til 5 år**, 3 år for førstegangssøknader/nye områder.
- Ved fornyet søknad gjør Mattilsynet en vurdering av produksjonsresultater og dyrevelferd.
- Er området egnet? Er det behov for å justere antall dyr som tillatelsen gjelder for? Anbefalinger for antall dyr vil være avhengig av skjøtsel og kunne endre seg
- Riktig beitetrykk og skjøtsel av lyng er svært viktig for å unngå at beitet forringes over tid.
- Første året går det gjerne bra, ved feil beitetrykk eller dårlig skjøtsel vil beitet forringes år for år
- Undersøkelser viser at dyra spiser en del gras og starr også om vinteren og får også noe næring fra disse grasartene.

Andre viktige stikkord:

- **Klipping**

- Senest 1. juli , unntatt for gammelnorsk sau som i noen tilfeller ikke slipper ulla før i løpet av juli. Dyr med dårlig ernæringsstatus slipper ulla seinere. Slipper ikke dyra ulla, bør flokken følges opp.
- alle sauer som ikke slipper fell **skal** klippes eller nappes, de skal ikke gå med gammel ullfell hengende løst som et «lappeteppe».

- **Dyreholdjournal**

- **Merking**

